Adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet

Danija

Klik på et af nedenstående links for at finde yderligere nationale oplysninger om adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet:

1. Adgang til klage og domstolsprøvelse på medlemsstatsniveau

2. Adgang til klage og domstolsprøvelse, der falder uden for anvendelsesområdet for direktivet om miljøkonsekvensvurdering, direktivet om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening, direktivet om industrielle emissioner, adgang til oplysninger og direktivet om miljøansvar

Sidste opdatering: 02/08/2021

De nationale sprogudgaver af denne side vedligeholdes af de respektive EU-lande. Oversættelserne er lavet af Europa-Kommissionen. Eventuelle ændringer af originalen, som de kompetente nationale myndigheder har lavet, er muligvis ikke gengivet i oversættelserne. Europa-Kommissionen påtager sig ingen form for ansvar for oplysninger eller data, der optræder i nærværende dokument, eller hvortil der henvises heri. Med hensyn til de ophavsretlige regler i den medlemsstat, der er ansvarlig for nærværende side, henvises der til den juridiske meddelelse.

Adgang til klage og domstolsprøvelse på medlemsstatsniveau

1.1. Retsorden — retskilder på miljøområdet

1) Overblik over ordningen til beskyttelse af miljøet og personers (fysiske, juridiske, NGO'er — ikke-statslige organisationer) processuelle rettigheder inden for rammerne af den specifikke nationale retsorden

Den danske grundlov fra 1953 indeholder ikke en særlig ret til et rent eller godt miljø. Beskyttelsen af miljøet hviler på den relevante lovgivning på nationalt og EU niveau, og i et vist omfang også på domstolsskabt naboret, erstatningsret m.v. De processuelle rettigheder vedrørende søgsmålsadgang til domstolene for personer og andre i forhold til administrative afgørelser er fastlagt i grundlovens § 63. Der findes ikke forvaltningsdomstole i Danmark. Derimod har administrative klagenævn traditionelt udgjort en alternativ mulighed for en uafhængig prøvelse af administrative afgørelser inden for miljøområdet, primært ved Miljø- og Fødevareklagenævnet og Planklagenævnet. Energiklagenævnet tager i et vist omfang også stilling til miljøspørgsmål, fx miljøvurdering af anlæg til energiproduktion. De administrative klagenævn giver generelt en let tilgængelig mulighed for klage over administrative afgørelser i miljøspørgsmål både for personer og miljøorganisationer.

Folketinget er lovgiver i Danmark. Det er et et-kammer system med 179 medlemmer.

Flere ministerier har ansvar for miljøforhold i bred forstand, herunder for udstedelse af bekendtgørelser mv. Miljøministeriet har hovedansvaret for så vidt angår miljøforhold, herunder beskyttelse af natur, vand, luft m.v. Klima-, Energi og Forsyningsministeriet har ansvar vedrørende klima og energi, men også regulering af forsyningsvirksomhed for vand og affald. Fødevare, landbrugs- og fiskeriministeriet har bl.a. ansvar for visse miljøregler vedrørende landbrug. Indenrigs- og boligministeriet har ansvar for fysisk planlægning og byggeri gennem planloven og byggeloven, mens Transportministeriet har ansvar for transportinfrastruktur. Erhvervsministeriet har det overordnede ansvar vedrørende sekretariatet for de administrative klagenævn. De administrative klagenævn opererer dog uafhængigt af ministeriet, når der træffes afgørelser.

2) De vigtigste bestemmelser om miljølovgivning og adgang til klage og domstolsprøvelse i den nationale forfatning (i givet fald), herunder processuelle rettigheder

Grundlovens § 63 fastlægger, at ethvert spørgsmål om myndighedernes forvaltning kan indbringes for domstolene. Det fastslås også, at indbringelse af en sag for domstolene normalt ikke vil have opsættende virkning. Domstolen kan dog i den enkelte sag beslutte, at sagsanlægget skal have opsættende virkning.

Det fremgår ikke af § 63, hvem der kan indbringe en sag for domstolene. Spørgsmålet om søgsmålsinteresse afgøres af domstolene. Det afgørende kriterium er, om sagsøger har en retlig interesse, se nedenfor 1.4.

Som nævnt findes der ikke i den danske grundlov en særlig bestemmelse om beskyttelse af miljøet.

3) Retsakter, love, dekreter osv. — de vigtigste bestemmelser på miljøområdet og om adgang til klage og domstolsprøvelse, nationale love og retsakter

De primære regler om adgang til efterprøvelse i miljøsager findes i de relevante miljølove. En sondring må foretages mellem adgang til søgsmål ved domstolene og adgang til efterprøvelse ved de administrative klagenævn. I forhold til adgang til søgsmål er der i lovgivningen sædvanligvis en tidsfrist på 6 måneder for indbringelse for domstolene. For så vidt angår klageadgang til klagenævnene er der i lovgivningen generelt en tidsfrist på 4 uger for indsendelse af en klage. Den relevante lovgivning specificerer desuden, hvad der kan påklages og af hvem.

Hovedlovene på miljøområdet inkluderer:

Lov om naturbeskyttelse: Lovbekendtgørelse nr. 240/2019 af lov om naturbeskyttelse

Lov om planlægning: Lovbekendtgørelse nr. 1157/2020 af lov om planlægning

Lov om miljøbeskyttelse: Lovbekendtgørelse nr. 1218/2019 af lov om miljøbeskyttelse

Lov om miljøvurdering: Lovbekendtgørelse nr. 973/2020 af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter

Lov om undersøgelse, forebyggelse og afhjælpning af miljøskader (miljøskadeloven): Lovbekendtgørelse nr. 277/2017 af lov om undersøgelse, forebyggelse og afhjælpning af miljøskader (miljøskadeloven)

Mere generel lovgivning om procedurer mv. inkluderer:

Domstolene:

Lov om retspleje: Lovbekendtgørelse nr. 938/2019 af lov om retspleje

Klagenævn:

Lov nr. 1715/2016 om Miljø- og Fødevareklagenævnet

- Bekendtgørelse nr. 131/2017 om forretningsorden for Miljø- og Fødevareklagenævnet
- Bekendtgørelse nr. 132/2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet

Lov nr. 1658/2016 om Planklagenævnet

- Bekendtgørelse nr. 108/2017 om gebyr for indbringelse af klager for Planklagenævnet
- Bekendtgørelse nr. 130/2017 om udnyttelse af tilladelser, frist for indgivelse af klage, indsendelse af klage til Planklagenævnet og opsættende virkning af klage for visse afgørelser truffet efter lov om planlægning og visse andre love

4) Eksempler på national retspraksis og den øverste domstols rolle i miljøsager

Praksis fra de danske domstole er forholdsvis begrænset. Nogle eksempler vedrørende søgsmål fra NGO'er og borgergrupper inkluderer:

U2012.2572H (Østerild): Sagen for Højesteret angik spørgsmålet om opsættende virkning af et søgsmål vedrørende gennemførelsen af lov om et testcenter for store vindmøller ved Østerild. Højesteret stadfæstede Vestre Landsrets afgørelse om ikke at tillægge søgsmålet opsættende virkning ud fra en afvejning af det offentliges interesse i gennemførelse af loven, over for arten og omfanget af den skade, som sagsøgerne kunne blive påført. Spørgsmålet om søgsmålsret for den ad-hoc etablerede organisation (Landsforeningen for Bedre Miljø), der havde anlagt sagen sammen med en række berørte borgere, var afgjort af Vestre Landsret, der bl.a. lagde vægt på antallet af medlemmer (mere end 200), foreningens fremsendelse af høringssvar mv. i lovgivningsprocessen, og at organisationen ville have været klageberettiget.

U2009.2706H/MAD2009.1612H (Kyndby Huse): Søgsmålsadgang for en ad-hoc borgergruppe (Beboere for Havvindmøller på Havet) i sig selv og som repræsentant for individuelle borgere mod Naturklagenævnet vedrørende miljøvurdering af to test vindmøller på land blev ikke anfægtet. Men sagsøgerne fik ikke medhold i sagen og blev pålagt at betale sagsomkostninger på 250.000 DKK. I U2009.1785H blev organisationens søgsmål afvist, da projektet ikke længere var aktuelt.

U2005.2143H/MAD2005.537H: Højesteret afviste et søgsmål rejst af en borgergruppe mod Metroselskabet, da søgsmålet dels angik et faktisk forhold (nedgravning af en strækning), dels ikke var tilstrækkelig præcist.

MAD2004.1360Ø: En lokal borgerorganisations søgsmål mod Naturklagenævnet vedrørende miljøvurdering af Metro-projektet blev ikke tillagt opsættende virkning.

U2001.1594V/MAD2001.539V: Vestre Landsret anerkendte Danmarks Sportfiskerforenings søgsmålsret i en sag om genindførsel af bæver i Danmark.

MAD2003.602Ø: Søgsmålsadgang for en ad-hoc borgergruppe (Amager mod Overflødige Storcentre) blev ikke anfægtet. Men organisationen fik ikke medhold i sin påstand og blev pålagt at betale 50.000 DKK i sagsomkostninger til sagsøgte.

U2000.1103H./MAD2000.83H: Et søgsmål rejst af Dansk Cyklistforbund vedrørende manglende miljøvurdering af et vejprojekt fik medhold i Højesteret. Cyklistforbundets søgsmålsret blev ikke anfægtet og domstolene tog ikke stilling hertil ex officio.

U1994.780Ø: Greenpeace Denmark blev anset som søgsmålsberettiget i en sag mod Transportministeriet vedrørende miljøvurdering af Øresundsbro-projektet.

5) Kan parterne i den administrative procedure direkte påberåbe sig internationale miljø-aftaler, eller kan der kun henvises til den nationale gennemførelseslovgivning og EU's gennemførelseslovgivning?

Internationale aftaler anses som en del af dansk ret, hvis de er blevet inkorporeret i dansk lovgivning (dualisme). Dette betyder, at der ikke direkte kan støttes ret på internationale aftaler i sig selv ved domstole eller klageinstanser. De kan imidlertid indgå som væsentlige elementer i fortolkningen af dansk lovgivning. Endvidere kan de internationale aftaler, som EU er part i – som f.eks. Århus-konvention – få direkte virkning i overensstemmelse med EU-retten, hvis bestemmelserne er tilstrækkeligt klare og præcise. I sådanne tilfælde vil domstole og administrative instanser være forpligtede til at anvende de internationale aftaler direkte, hvis der ikke er sket gennemførelse i dansk lovgivning.

1.2. Domstolenes kompetence

1) Antal niveauer i domstolssystemet

Det danske domstolssystem består af generelle domstole, der pådømmer både civile sager, herunder sager vedrørende administrative afgørelser, og straffesager. Domstolssystemet består af tre niveauer:

Byretter (24)

Landsretter (2)

Højesteret (1)

Siden 2007 starter en sag normalt i byretten med mulighed for at appellere sagen til Vestre eller Østre Landsret. Byretten vil imidlertid efter anmodning fra en part kunne henvise en sag til behandling ved landsret, hvis sagen er af principiel karakter eller væsentlig samfundsmæssig betydning i øvrigt. I sådanne sager kan der appelleres til Højesteret som 2. instans. Tredjeinstansbevilling til Højesteret kan gives i visse særlige tilfælde af Procesbevillingsnævnet. Højesteret består af en retspræsident og 17 dommere. Domme afsiges normalt af mindst 5 dommere. Østre Landsret består af 1 retspræsident og 59 dommere, mens Vestre Landsret består af 1 retspræsident og 38 dommere. Landsretterne sammensættes normalt af 3 dommere i en sag. I straffesager medvirker i visse sager lægdommere (domsmænd eller nævninge). Byretterne består af 1 retspræsident og et antal dommere. Byretten afsiger normalt domme med 1 dommer. I mere komplicerede sager eller vigtige civile sager deltager tre dommere i sagen. I straffesager kan 2 domsmænd supplere 1 dommer eller 6 nævninge kan supplere 3 dommere.

2) Kompetence- og jurisdiktionsregler — hvordan afgøres det, hvilken domstol der har kompetence ved konflikter mellem forskellige nationale domstole (i forskellige medlemsstater)?

Danmark har et system med almindelige domstole, der behandler både straffesager og civile sager, herunder sager vedrørende administrative afgørelser. Der er ikke nogen forfatningsdomstol eller forvaltningsdomstol. Der er derfor ikke specialiserede miljødomstole i Danmark. Derimod er der quasi-judicielle klagenævn, som i et vist omfang kan sammenlignes med miljødomstole, se nærmere nedenfor. Det er generelt ikke et krav, at den administrative klagemulighed skal være udnyttet, før en sag kan tages til domstolene.

3) Særlige forhold med hensyn til retsreglerne i miljøsektoren (særlige miljødomstole), lægmandsbidrag, sagkyndige dommere osv.

For så vidt angår domstolene er der ikke nogen specialisering eller anvendelse af sagkyndige dommere inden for miljøområdet.

De administrative klagenævn har en varierende grad af specialisering med både sagkyndige medlemmer og læge medlemmer, se nedenfor 1.3.3.

4) Niveau for tilsyn med dommere i tilfælde af administrative klager, begrebet "af egen drift" osv. Hvilke begrænsninger gælder? Regler om anlæggelse af sag af egen drift

Domstolene påser myndighedernes overholdelse af lovgivningen. Dette omfatter domstolsprøvelse af den processuelle og materielle lovlighed af administrative afgørelser eller undladelser, dvs. spørgsmål om lovhjemmel, kompetence, procedure og overensstemmelse med almindelige retsprincipper. Domstolsprøvelse af skønsmæssige dele af administrative afgørelser er i princippet ikke udelukket, men domstolene vil normalt være tilbageholdende med en efterprøvelse af myndighedernes skønsudøvelse.

Domstolene anvender forhandlingsmaksimen, hvor det er parternes påstande og anbringender der er afgørende for sagen. Som udgangspunkt kan domstolene ikke handle på eget initiativ. En domstol kan dog anmode parterne om at uddybe forhold, som domstolen finder vigtige for sagen. Hvis en sagsøger ikke er repræsenteret af en advokat ved byretten, kan byretten vejlede om, hvordan sagsøgeren bedst kan oplyse sagen og varetage sine interesser, jf. retsplejelovens § 339.

1.3. Domstolssystemet på administrativt og retsligt plan

1) Det administrative proceduresystem (ministerier og/eller specifikke statslige myndigheder)

Størstedelen af miljølovgivningen administreres af de 98 kommuner. På nogle få områder har den relevante minister kompetencen – i praksis de ministerielle styrelser som Miljøstyrelsen, Kystdirektoratet (Naturstyrelsen) og Energistyrelsen.

Myndighedernes afgørelser kan som udgangspunkt påklages til klagenævnene eller indbrnges for domstolene. I tilfælde af klage til klagenævnene vil den relevante myndighed i første omgang modtage klagen og få mulighed for at genoverveje afgørelsen.
Det er også muligt at klage til Ombudsmanden. Dette er dog kun tilfældet, hvis andre muligheder for administrativ klage er udnyttet, f.eks. til klagenævnene.
Hvis en afgørelse er truffet af en ministeriel styrelse, kan det i helt særlige situationer være muligt at klage til ministeren, navnlig vedrørende adgang til miljøinformation som ikke er knyttet til administrative afgørelser.

2) Hvordan kan der klages over en administrativ afgørelse på miljøområdet ved domstolene? Hvornår kan man forvente en endelig afgørelse?

Ønskes en afgørelse indbragt for domstolene, skal det som udgangspunkt ske inden for 6 måneder. Denne tidsfrist fremgår af de relevante miljølove. Et sagsanlæg skal indgives på skrift i overensstemmelse med reglerne i retsplejeloven.
Det er vanskeligt at vurdere, hvornår der kan forventes en endelig dom. Sagsbehandlingstiden kan variere fra en domstol til en anden. I 2019 var den gennemsnitlige sagsbehandlingstid omkring 11 måneder i Højesteret, mens sagsbehandlingstiderne i landsretterne afhænger af, om det er 1. instanssager eller ankesager.

3) Eksistensen af særlige miljødomstole, deres primære rolle og kompetence

Som nævnt ovenfor er der særlige administrative klagenævn i Danmark. Klagenævnene er ikke en del af domstolssystemet, men er etableret som uafhængige klagenævn inden for det administrative system. Siden 1. februar 2017 har klagenævnene et fælles sekretariat i Nævnenes Hus, der organisatorisk er placeret som en styrelse under Erhvervsministeriet. Sammensætningen af klagenævnene varierer alt afhængigt af sagstyper og den relevante lovgivning.
Med virkning fra 1. februar 2017 blev det tidligere Natur- og Miljøklagenævn, som opfølgning på en regeringsændring, opdelt i to særskilte klagenævn: Miljø- og Fødevareklagenævnet og Planklagenævnet.
Administrative afgørelser under en bred vifte af miljølove, herunder miljøbeskyttelsesloven, naturbeskyttelsesloven og miljøvurderingsloven kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Afgørelser efter planloven og enkelte andre love kan påklages til Planklagenævnet. Den relevante lov fastslår, hvilke afgørelser der kan påklages og af hvem. Generelt er der en bred klageadgang for både personer og organisationer.
Miljø- og Fødevareklagenævnet er et såkaldt "kombinationsnævn", hvor nævnets sammensætning varierer fra en sagstype til en anden. Grundlæggende har nævnet to forskellige sammensætninger:
det læge nævn bestående af en formand, to landsretsdommere og fire læge medlemmer udpeget af Folketinget
det sagkyndige nævn bestående af en formand, to landsretsdommere og 2 sagkyndige medlemmer. Der er otte forskellige sagkyndige nævnssammensætninger alt afhængigt af sagstypen, f.eks. industriforhold, jordforureningsforhold, grundvands- og vandforsyningsforhold, marine forhold, ferskvandsforhold og jordbrugsforhold.
Planklagenævnet har en sammensætning bestående af en formand, en landsretsdommer, fem sagkyndige og fire læge medlemmer udpeget af Folketinget. De sagkyndige har viden om bl.a. fysisk planlægning, vækst og erhvervsudvikling, kultur og landskabsforhold samt natur- og miljøforhold.
For begge nævn gælder, at formanden og medlemmerne udpeges af ministeren for en periode på op til 4 år ad gangen. De læge medlemmer udpeges af Folketinget, mens landsdommerne udpeges af landsretternes præsidenter.
Det læge nævn i Miljø- og Fødevareklagenævnet tager sig primært af klagesager vedrørende naturbeskyttelse, mens det sagkyndige nævn primært behandler klager om forureningsforhold. Nævnet har en ganske bred beføjelse til at delegere afgørelser til formanden. Det er muligt, at de forskellige nævnssammensætninger i særlige sager kan samles i et kombineret nævn. Det er også muligt, at en klagesag i særlige situationer kan overføres fra en nævnssammensætning til en anden.
Hvis du vil påklage en administrativ afgørelse er det i de fleste tilfælde muligt at vælge mellem de administrative klagenævn, eller domstolene. Adgangen til klagenævnene er enkel. Klager indgives via den såkaldte klageportal. Klagen går først til den myndighed, som traf afgørelsen, normalt inden for fire uger fra afgørelsens meddelelse. Myndigheden er forpligtet til at overveje, om den vil ændre sin afgørelse i lyset af klagen. Hvis dette ikke sker, skal klagen videresendes til klagenævnet sammen med relevante oplysninger.
Et mindre gebyr (900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for organisationer og virksomheder) skal indbetales ved klage. Gebyret vil blive tilbagebetalt, hvis klagen afvises eller hvis klageren får helt eller delvist medhold i klagen. Der er ikke særlige krav til udformning af klagen, men den digitale klageportal skal anvendes. Klagenævnene skal sikre, at tilstrækkelige oplysninger er tilvejebragt for at kunne træffe en afgørelse. Medmindre andet er udtrykkeligt angivet, kan klagenævnet foretage en fuld prøvelse af afgørelsen, herunder både retlige spørgsmål og skønsmæssige spørgsmål. Klagenævnene kan ophæve og hjemvise ugyldige afgørelser til myndigheden, eller de kan erstatte myndighedens afgørelse med deres egen afgørelse. Klagenævnenes afgørelser kan indbringes for domstolene, normalt inden for 6 måneder.

4) Klager over administrative afgørelser på miljøområdet truffet af kompetente myndigheder og appeller af retskendelser og -afgørelser (niveauer)

Som nævnt ovenfor kan en administrativ afgørelse truffet af lokale myndigheder eller ministerielle styrelser som hovedregel indbringes enten for klagenævnene eller for domstolene. I visse tilfælde kan klageadgang til nævnene være afskåret, f.eks. tilsynsafgørelser inden for miljøområdet og vise typer af beslutninger, f.eks. spildevandsplaner. En afgørelse fra klagenævnene kan indbringes for domstolene – som udgangspunkt til byretterne og med mulighed for 2. instansprøvelse ved landsretterne. Tredjeinstansprøvelse til Højesteret kan tillades i visse særlige tilfælde af Procesbevillingsnævnet. En byret har mulighed for at referere principielle sager eller mere komplekse sager til landsretterne. I sådanne tilfælde kan landsrettens dom indbringes for Højesteret som 2. instans.
Figuren nedenfor illustrerer, hvordan administrative afgørelser af lokale myndigheder eller ministerielle styrelser som hovedregel kan indbringes for klagenævn eller domstole.

Lokale myndigheder
Ministerielle styrelser)
Klagenævn
Byretter (24)
Landsretter (2)
Højesteret

5) Ekstraordinære klageveje. Regler på miljøområdet. Regler om præjudicielle forelæggelser

Der er som udgangspunkt ikke særlige regler for indbringelse af miljøsager for domstolene. Parterne i en domstolssag kan anmode om præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen, eller domstolen kan på eget initiativ beslutte, at der skal ske præjudiciel forelæggelse i henhold til TEUF art. 267. Hvis anmodning om præjudiciel forelæggelse kommer fra anklageren i en straffesag eller fra en statslig myndighed i en civil sag indhentes en udtalelse fra Juridisk Specialudvalg under Justitsministeriet.

De danske klagenævn, inkl. Miljø- og Fødevareklagenævnet, anses ikke for at kunne foretage en præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen – navnlig henset til, at medlemmerne (bortset fra landsretsdommerne) er udnævnt af ministeren for en begrænset periode på 4 år, se endvidere EU-Domstolens afgørelse i C-222/13 TDC.

6) Findes der udenretslige løsninger på miljøområdet med hensyn til konfliktløsning (mægling osv.)?

Retsplejeloven indeholder regler om mediation eller retsmægling efter anmodning fra parterne i en civil sag. Domstolen vil i sådanne tilfælde tilbyde mægling som et alternativ til den almindelige domstolsprocedure, hvis domstolen mener, at sagen er egnet til mægling.

Bortset fra de generelle mæglingsregler, findes der ikke særlige mæglingsmuligheder inden for miljøområdet.

7) Hvordan kan andre aktører hjælpe (ombudsmand (hvis relevant), offentlig anklager), tilgængeligt link til webstederne?

Ud over muligheden for at indbringe en afgørelse for klagenævnene eller domstolene, kan en afgørelse indbringes for Ombudsmanden. Desuden kan spørgsmål vedrørende kommunale og regional myndigheders tilsynsafgørelser indbringes for Ankestyrelsen. Endelig er der mulighed for at anmelde en sag til politiet, hvis en person eller en organisation mener, at der er sket en overtrædelse af miljølovgivningen.

Ombudsmanden kan rejse sager på eget initiativ eller som følge af klager, jf. ombudsmandsloven. Det er op til Ombudsmanden at vurdere, om en klage skal føre til yderligere undersøgelser. Det er en forudsætning, at muligheder for administrativ prøvelse, f.eks. ved klagenævnene, er udnyttet, før en sag kan behandles af Ombudsmanden. Ombudsmanden kan ikke træffe retligt bindende afgørelser. Ombudsmanden kan alene kritisere myndighederne og eventuelt henstille til, at myndigheden behandler sagen igen.

Ankestyrelsen modtager klager over kommunale og regionale myndigheder – men kun hvis der ikke er muligheder for administrativ klage til f.eks. klagenævnene, jf. lov om kommunernes styrelse. Ankestyrelsen afgør om en klage skal lede til yderligere undersøgelser. Ankestyrelsen kan prøve lovligheden af myndighedens afgørelser eller undladelser. Styrelsen kan udsende en vejledende udtalelse om sagen – den kan ikke erstatte den påklagede afgørelse. Ankestyrelsen kan dog også annullere eller tilsidesætte en afgørelse, hvis den strider mod lovgivningen.

Den offentlige anklager afgør, om der er grundlag for at indlede en straffesag ved domstolene. Der er ikke en særligt specialiseret anklager i miljøsager i Danmark. Der er normalt få miljøstraffesager i Danmark og sanktionsniveauet er relativt lavt (bøder eller fængsel). Der er som hovedregel ikke mulighed for privat strafferetlig håndhævelse. Det vil forudsætte, at der er fastsat særlige lovregler herom.

Myndighedernes undladelser eller mangel på handling kan, i princippet, indbringes for Ombudsmanden, Ankestyrelsen, eller anmeldes til politiet. Undladelser eller mangel på handling antages også at kunne indbringes for domstolene. Hvis der ikke er truffet en afgørelse, er det normalt ikke muligt at indbringe sagen for klagenævnene – medmindre undladelsen kan sidestilles med en afgørelse. I nogle tilfælde kan der klages til en overordnet myndighed, f. eks. til ministeren i tilfælde af en styrelsens undladelse.

1.4. Hvordan anlægges en retssag?

1) Hvem kan anfægte en administrativ afgørelse på miljøområdet (relevansen af begrebet berørt offentlighed og NGO'er)?

Det generelle krav i forhold til adgang til efterprøvelse og søgsmålsinteresse i Danmark er "retlig interesse." I forhold til *domstolene* er "retlig interesse" ikke defineret i lovgivningen, men forstås sædvanligvis som havende en væsentlig og individuel interesse i sagen. Dette udelukker dog ikke søgsmålsadgang for organisationer. Der er ikke nogen *actio popularis* i Danmark, der giver alle adgang til at indbringe sager for domstolene. Domstolene tager stilling til spørgsmålet om søgsmålsinteresse fra sag til sag. Det accepteres normalt, at den gruppe af personer og organisationer, der har klageadgang til klagenævnene, også vil have søgsmålsret for domstolene.

I relation til det administrative klagesystem på miljøområdet vil det fremgå af den relevante lov, hvem der har adgang til at indbringe en sag for klagenævnene. Lovgivningen blev ændret og i et vist omfang strømlinet i 2000 med henblik på gennemførelse af Århus-konventionen (lov nr. 447/2000). Lovgivningen giver med visse variationer klageadgang både for individuelle borgere og organisationer. Som hovedregel sondrer klagereglerne ikke mellem den berørte offentlighed eller offentligheden i øvrigt. Derimod er "retlig interesse" afgørende, men begrebet fortolkes forskelligt alt afhængigt af, hvilken sagstype det drejer sig om.

2) Findes der forskellige gældende regler i sektorlovgivningen (naturbeskyttelse, vandforvaltning, affald, VVM (miljøkonsekvensvurdering), IPPC/IED (direktivet om industrielle emissioner osv.)?

Reglerne om, hvem der har klageadgang i det administrative system, varierer fra et område til et andet. Det er præciseret i den relevante lov, hvem der har klageadgang til klagenævnene og hvilke beslutninger, der kan påklages, se nærmere nedenfor. Der er ikke særlige regler om, hvem der har søgsmålsinteresse for domstolene.

3) Regler om klage- og søgsmålsret gældende for NGO'er og enkeltpersoner (i administrative procedurer og på retsligt plan, for organisationer med status som juridisk person, ad hoc-grupper af repræsentanter for offentligheden, klage- og søgsmålsret for udenlandske NGO'er osv.)

Klageadgang for individuelle personer i *det administrative klagesystem* varierer fra en bred forståelse af "retlig interesse" i sager om fysisk planlægning efter planloven til en mere snæver forståelse i miljøbeskyttelsesloven som havende en individuel, væsentlig interesse," mens naturbeskyttelsesloven kun giver klageadgang for adressater for afgørelsen (eller for andre, der har partsstatus i en sag).

Ved gennemførelsen af Århus-konventionen i 2000 blev der i de fleste miljølove indsat bestemmelser om klageadgang for visse organisationer. Generelt, har landsdækkende organisationer, der har til formål at beskytte natur og miljø, samt væsentlige rekreative interesser, klageadgang efter miljølovene. Det er et krav, at formålet er fastlagt i foreningens vedtægter.

Lokale organisationer og borgergrupper har normalt også klageadgang i det administrative system, dog med nogle variationer fra et område til et andet. Ifølge miljøbeskyttelsesloven har lokale organisationer, der har anmodet om underretning om afgørelser, klageadgang. Dette er ikke et krav efter naturbeskyttelsesloven og planloven.

Udenlandske organisationer er ikke udtrykkeligt omtalt i reglerne om klageadgang. Den Nordiske Miljøbeskyttelseskonvention fra 1974 anerkender udtrykkeligt ikke-diskriminationsprincippet og giver personer fra de nordiske lande, der berøres af en afgørelse om en miljøskadelig virksomhed, adgang til både det administrative klagesystem og domstolene på lige vilkår.

Som nævnt ovenfor afgøres søgsmålsinteresse ved domstolene ud fra begrebet retlig interesse fra sag til sag. I de fleste sager vil kredsen af klageberettigede i det administrative system normalt også anses som havende søgsmålsinteresse ved domstolene, både for så vidt angår individuelle personer og organisationer.

Som udgangspunkt, anlægger domstolene en forholdsvis bred forståelse af retlig interesse som inkluderende både grupper og organisationer, der repræsenterer individuelle borgere, og accepterer disses søgsmålsinteresse afhængigt af de individuelle interesser. Om en udenlandsk organisation kan have søgsmålsinteresse, vil sandsynligvis afhænge af, om organisationen er berørt eller repræsenterer tilstrækkeligt berørte borgere i sagen.

Gruppesøgsmål er mulige siden 1. januar 2008. jf. retsplejelovens kap. 23a.

4) Hvilke regler gælder med hensyn til oversættelse og tolkning, hvis der er tale om udenlandske parter?

Ifølge retsplejelovens § 149 er retssproget dansk. Det betyder, at dokumenter mv. skal udarbejdes på dansk, medmindre begge parter og domstolen accepterer andet. Mundtlige forhandlinger skal oversættes, hvis det er nødvendigt eller kræves. Udgifter til oversættelse kan pålægges parterne i civile sager. Anvendelse af nordiske sprog skal som udgangspunkt accepteres.

1.5. Bevismidler og sagkyndige i procedurerne

Oversigt over specifikke regler i administrative miljøspørgsmål, tilsyn med dommere, indkaldelse af en sagkyndig i proceduren osv.

1) Vurdering af bevismidler — er der grænser for bevisoptagelse eller -vurdering, kan retten anmode om bevismidler af egen drift?

I civile sager hviler indsamling og præsentation af bevis på parternes initiativ. Parterne kan indkalde vidner og anmode om sagkyndige udtalelser. Der er ikke begrænsninger i, hvilken form for bevis, der kan fremlægges. Domstolen kan dog afvise irrelevante beviser.

Domstolen kan ikke selv anmode om bevisførelse. Men domstolen kan bede parterne om at uddybe forhold, som domstolen finder, har betydning for sagen, og opfordre parterne til at føre bevis.

De administrative klagenævn har som offentlige myndigheder pligt til at sikre, at en sag er tilstrækkeligt oplyst til, at der kan træffes en afgørelse – officialprincippet. Klagenævnene kan indhente sagkyndige udtalelser. Sagkyndige udtalelser mv. kan ikke kræves af parterne i en administrativ klagesag.

2) Er det muligt at fremlægge nye bevismidler?

Beviser vil normalt blive fremlagt i hovedforhandlingerne, men der kan også være bevisfremlæggelse før forhandlingerne alt afhængigt af domstolens accept. Domstolen kan forud for forhandlingerne anmode parterne om at fremlægge en erklæring vedrørende beviser, der vil blive ført i sagen. Yderligere bevisførelse kan tillades af domstolen.

Ved de administrative klagenævn er der principielt ikke begrænsninger for så vidt angår fremsendelse af ny, relevant information til klagenævnene.

3) Hvordan kan der inddrages udtalelser fra sagkyndige i procedurerne? Offentligt tilgængelige lister og registre over sagkyndige

En part i en domstolssag kan anmode om sagkyndige udtalelser (syn og skøn) og også foreslå relevante eksperter, men det er domstolen, der træffer den endelige beslutning om afholdelse af syn og skøn og indkaldelse af eksperter.

Der er ikke officielle lister over eksperter, men Teknologisk Institut har en liste over potentielle eksperter i teknologiske spørgsmål.

3.1) Er udtalelsen fra den sagkyndige bindende for dommere, gælder der en vis skønsmargin?

Ekspertudtalelser er ikke bindende for domstolen.

3.2) Regler for sagkyndige, der indkaldes af retten

Domstolen kan indkalde eksperter til syn og skøn efter parternes anmodning, se nedenfor.

3.3) Regler for sagkyndige, der indkaldes af parterne

Hvis en part anmoder om syn og skøn, skal parten fremsende sine spørgsmål til skønsmanden til retten. Modparten skal herefter have mulighed for at kommentere og fremsende eventuelle supplerende spørgsmål. Domstolen godkender herefter spørgsmålene og udpeger en skønsmand. Det er muligt for parterne at stille yderligere spørgsmål til skønsmanden og også at anmode om udpegning af endnu en skønsmand efter domstolens godkendelse.

3.4) Hvilke procesgebyrer skal betales, herunder i forbindelse med udtalelser fra sagkyndige og sagkyndiges overværelse af sagen?

Generelt er der ikke procesgebyrer i forbindelse med syn og skøn. Men udgifter til syn og skøn vil normalt påhvile den part, som har anmodet om syn og skøn. Domstolen kan dog fordele udgifterne mellem parterne.

1.6. Juridiske erhverv og mulige aktører, deltagere i procedurerne

1) Advokaters (obligatoriske) rolle. Fremgangsmåde for kontakt til advokater (offentligt tilgængeligt link til advokatsamfundets register eller websted). Advokater med speciale i miljøanliggender

Retlig repræsentation i miljøsager er som udgangspunkt ikke et krav hverken i det administrative klagesystem eller ved domstolene. I *det administrative klagesystem*, har klagenævnene en forpligtelse til at sikre, at der foreligger tilstrækkelige oplysninger til at kunne træffe en afgørelse. Det er ikke nødvendigt at have en advokat i en klagesag ved klagenævnene, selvom en kvalificeret advokat kan give værdifuld assistance. I *domstolssager* afhænger sagen af parternes anbringender og argumenter - forhandlingsmaksimen. I de fleste tilfælde må det anbefales at søge kvalificeret juridisk rådgivning før en sag indbringes for domstolene, og også at være repræsenteret af en advokat, f.eks. fra advokatfirmaer der enten er specialiserede eller har særlig dokumenteret ekspertise i miljøsager. Endvidere kan en domstol i nogle tilfælde pålægge, at en part lader sig bistå af en advokat, hvis det anses for nødvendigt.

1.1 Er der mulighed for pro bono-bistand?

Det er muligt at ansøge om fri proces i henhold til retsplejeloven. Normalt skal man opfylde visse kriterier vedrørende maksimal indkomst (pr. 1.1.2020: DKK 336.000 for enkeltpersoner og 427.000 for par). Desuden skal sagen være rimeligt begrundet. I miljøsager er det muligt, at fri proces kan tildeles på grundlag af særlige omstændigheder alene. Dette kan f.eks. være sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse. Individuelle personer såvel som grupper eller organisationer kan søge om fri proces baseret på særlige omstændigheder. Pro bono retshjælp kan tilbydes af forskellige "klinikker" eller advokatfirmaer. Det vil dog normalt ikke omfatte miljøsager. Der findes ikke miljøorganisationer eller advokater i Danmark, der generelt tilbyder (gratis) retshjælp til offentligheden i miljøsager.

1.2 Såfremt pro bono-bistand er en mulighed: Hvad skal sagens hovedelementer være for at kunne opnå denne bistand?

Ansøgning om fri proces skal indsendes til Civilstyrelsen.

2) Registre over sagkyndige eller advokatsamfundets offentligt tilgængelige websteder eller registre med kontaktoplysninger på de sagkyndige

En liste over advokater og advokatfirmaer er tilgængelig på advokatnoeglen.dk, hvor det er muligt at vælge specialiserede advokater inden for miljøområdet.

3) Liste over aktive NGO'er på området, links til websteder, hvor disse NGO'er er tilgængelige

Der findes ikke organisationer, der er specialiserede i juridisk rådgivning til private angående klage til klagenævn eller til domstolene i miljøsager. Nogle danske miljøorganisationer har en betydelig ekspertise i miljøsager – oftest i administrative klagesager, f.eks. Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet og Danmarks Sportsfiskerforbund.

4) Liste over aktive internationale NGO'er i medlemsstaten

Greenpeace, WWF, NOAH/Friends of the Earth

1.7. Garantier for effektive procedurer

1.7.1. Procesfrister

1) Tidsfrist for anfægtelse af en administrativ afgørelse på miljøområdet (ikke på retsligt plan) ved et administrativt organ (enten på et højere eller på samme niveau)

For klage til klagenævnene er der fastsat frister i lovgivningen. I de fleste miljølove er der en klagefrist på 4 uger fra afgørelsens meddelelse.

Den almindelige tidsfrist for indbringelse af en afgørelse for domstolene er 6 måneder. Denne frist er fastsat i de fleste miljølove.

For så vidt angår tidsfrister for anke inden for domstolssystemet, er den almindelige ankefrist fra byret til landsret 4 uger. Hvis det er muligt at indbringe en landsretsdom for højesteret, skal dette ske inden for 8 uger. Der kan kun i særlige tilfælde gives en tredjeinstansbevilling, se 1.3.4.

2) Det administrative organs frist for at træffe en afgørelse

Der er generelt ikke fastsat tidsfrister for myndighedernes afgørelser i miljøsager, bortset fra den almindelige forventning om, at en afgørelse træffes inden for rimelig tid. En undtagelse gælder tidsfristen på 90 dage for screeningsafgørelser i henhold til miljøvurderingslovens regler om miljøkonsekvensvurdering af de såkaldte bilag II projekter.

3) Er det muligt at anfægte den administrative afgørelse på første niveau direkte over for domstolene?
Ja, det er muligt at indbringe en førsteinstans afgørelse direkte for domstolene, se ovenfor 1.3.2.
4) Er den nationale domstol underlagt en frist med hensyn til at afsige sin dom?
En dom skal gives så hurtigt som muligt efter afslutning af domsforhandlingerne – i byretterne og ved ankesager i landsretten normalt inden for 4 uger, jf. retsplejelovens § 219, se ovenfor 1.3.2 om de gennemsnitlige sagsbehandlingstider i civile sager.
5) Tidsfrister, der gælder under proceduren (for parter, fremlæggelse af bevismidler, andre mulige frister osv.)
I domstolsprocessen er der forskellige tidsfrister fortrinsvis for parterne. Som hovedregel, fastsætter domstolen de enkelte frister og sikrer fremdrift i sagen. I civile sager vil der normalt være en frist på 2 uger for indlevering af et svarskrift fra forkyndelse af en stævning. Domstolen kan herefter beslutte, om der skal holdes et forberedende møde. Domstolen vil også beslutte, om der skal være yderligere skriftveksling, herunder også en beskrivelse af dokumenter og beviser, der vil blive fremlagt under domsforhandlingerne.
Domstolen beslutter, hvornår forberedelsen afsluttes. Hvis der ikke er truffet beslutning om andet, anses forberedelsen for afsluttet 4 uger før det af retten fastsatte tidspunkt for hovedforhandlingens påbegyndelse.
1.7.2. Midlertidige og retsbevarende foranstaltninger, fuldbyrdelse af domme
1) Hvornår har en klage over en administrativ afgørelse opsættende virkning?
I forhold til klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet kan det variere, om en klage har opsættende virkning eller ej. Generelt, har klage over forbud eller påbud opsættende virkning, mens klage over en tilladelse ikke vil have opsættende virkning. Klagenævnet kan imidlertid træffe afgørelse om opsættende virkning (eller ej) efter indlevering af en klage.
2) Er der mulighed for foreløbige retsmidler under den administrative klage fra myndigheden eller den overordnede myndighed?
Der er meget få udtrykkelige regler om udstedelse af forbud eller påbud i forbindelse med en administrativ klagesag, se f.eks. miljøvurderingslovens § 53.
3) Er der mulighed for at indgive en anmodning om foreløbige retsmidler under proceduren og på hvilke betingelser? Gælder der en frist for indgivelsen af denne anmodning?
Der er meget få udtrykkelige regler om udstedelse af forbud eller påbud i forbindelse med en administrativ klagesag, se f.eks. miljøvurderingslovens § 53.
4) Fuldbyrdes en administrativ afgørelse øjeblikkeligt uagtet den indbragte klage? På hvilke betingelser?
Dette afhænger af, om klagen har opsættende virkning eller ej, se ovenfor 1.7.2.1.
5) Suspenderes den administrative afgørelse, hvis den anfægtes for en domstol i den retslige fase?
Indbringelse af en afgørelse for domstolene vil normalt ikke have opsættende virkning, jf. grundlovens § 63. Domstolen kan dog i særlige tilfælde træffe afgørelse om opsættende virkning, bl.a. efter anmodning fra en af parterne. Domstolene er generelt tilbageholdende med at tillægge et søgsmål opsættende virkning og kan, i visse sager, anmode om sikkerhedsstillelse for de potentielle omkostninger ved at udsætte en beslutning, og dermed, et projekt. En afgørelse om opsættende virkning kan indbringes for en højere domstol. Domstolen vil ved stillingtagen til opsættende virkning foretage en afvejning mellem den offentlige eller samfundsmæssige interesse i ikke at udsætte beslutningen på den ene side og karakteren og omfanget af den mulige skade på den anden side.
6) Er der mulighed for, at de nationale domstole kan indføre foreløbige retsmidler (betinget af finansiel sikkerhed)? Gælder der en særlig klagemekanisme for en kendelse om foreløbige retsmidler eller finansiel sikkerhed?
Det er muligt at anmode om nedlæggelse af midlertidige forbud eller påbud i civile sager ved domstolene, jf. retsplejelovens kap. 40.
1.7.3. Omkostninger — retshjælp — pro bono-bistand, anden finansiel støtte
1) Hvordan beregnes de omkostninger, der vil være forbundet med at indlede en procedure — administrative omkostninger, sagsomkostninger, omkostninger til indbringelse af en sag, honorarer til sagkyndige, advokatsalærer, klageomkostninger osv.
Ved domstolene er der særlige regler for beregning af retsafgift. Der betales et grundløb på 500 DKK. Hvis sagens værdi overstiger 50.000 DKK, skal der betales yderligere 250 DKK og 1,2% af sagsværdien over 50.000 DKK. Den maksimale retsafgift er 75.000 DKK eller 112.500 DKK ved højesteret. I sager vedrørende myndighedsudøvelse er den maksimale afgift dog 2.000 DKK. Retsafgifterne anvendes i de forberedende faser af en sag. Hvis sagen når til hovedforhandlinger betales en yderligere retsafgift (berammelsesafgift). Hvis en sag appelleres beregnes nye afgifter, herunder standardafgift på 750 DKK ved landsretterne og 1.500 DKK ved højesteret samt afgifter beregnet ud fra sagens værdi over 50.000 DKK. Udgifter til skønsmænd og til advokater fastsættes af domstolen baseret på standardtakster.
I det administrative klagesystem er der som hovedregel klagegebyr på 900 DKK for personer og 1.800 DKK for organisationer og virksomheder. Klagegebyret tilbagebetales, hvis klager får helt eller delvist medhold eller hvis klagen afvises, se f.eks. bekendtgørelse 132/2017 om Miljø- og Fødevareklagenævnet.
Som udgangspunkt, er det administrative klagesystem tilsigtet at kunne opfylde Århus-konventionens bestemmelser om en rimelig og retfærdig, betimelige og ikke uoverkommeligt dyr adgang til efterprøvelse. I situationer, hvor der ikke er administrativ klageadgang, kan det være præciseret enten i lovgivning eller i lovforarbejder, at domstolene skal sikre at sagsomkostningerne ikke er uoverkommeligt dyre. Dette kan også være tilfældet, selvom der er klageadgang i det administrative system, se bl.a. miljøvurderingslovens § 54.
2) Omkostninger forbundet med foreløbige retsmidler, skal der stilles sikkerhed?
Domstolene kan kræve sikkerhedsstillelse, hvis et søgsmål tillægges opsættende virkning eller hvis der udstedes (midlertidige) forbud eller påbud. Der er ikke yderligere procesomkostninger ud over de almindelige retsafgifter. Der er ikke krav om sikkerhedsstillelse inden for det administrative klagesystem.
3) Ydes der retshjælp til fysiske personer?
Inden for domstolssystemet er det muligt at ansøge om fri proces eller retshjælp i henhold til retsplejeloven, se 1.6.1.1.
4) Ydes der retshjælp til foreninger, juridiske personer og NGO'er med eller uden status som juridisk person? Hvordan anmodes der i givet fald om retshjælp? Er der mulighed for pro bono-bistand?
Individuelle borgere, og under visse omstændigheder også grupper eller organisationer, kan ansøge om fri proces med henvisning til særlige forhold, jf. retsplejeloven, se 1.6.1.1.
5) Findes der andre ordninger for finansiel bistand?
Private forsikringer indeholder ofte en retshjælpsforsikring, der dækker visse omkostninger.
6) Finder princippet om, at den tabende part betaler, anvendelse? Hvordan gør domstolene princippet gældende, og findes der undtagelser?
Som hovedregel anvendes princippet om at ”taberen betaler” i overensstemmelse med retsplejelovens § 312. Domstolen kan dog i særlige situationer beslutte, at den tabende part ikke skal betale modpartens udgifter, f.eks. hvis modparten er en offentlig myndighed, eller sagen angik et principielt spørgsmål. Men der er ikke nogen generel undtagelse fra princippet om at ”taberen betaler” i sager mod offentlige myndigheder, og der er flere eksempler på, at private sagsøgere er blevet pålagt at betale offentlige myndigheders udgifter ved retssagen.
7) Kan retten give mulighed for fritagelse for sagsomkostninger, afgifter, gebyrer for indbringelse, beskatning af omkostninger osv.? Andre nationale karakteristika i forbindelse med dette emne?

I henhold til lov om retsafgifter (lovbekendtgørelse nr. 1252/2014) anvendes retsafgifter ikke, hvis parten er tilkendt fri proces under retsplejeloven, eller har en privat retshjælpsforsikring og opfylder kravene for at blive tilkendt fri proces.

1.7.4. Adgang til oplysninger i forbindelse med adgang til klage og domstolsprøvelse — bestemmelser vedrørende direktiv 2003/4/EF

1) Hvor findes de nationale regler om adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet? Findes der andre former for struktureret videreformidling?

Domstolene giver adgang til generel information om domstolssager og en digital platform til anlægges af retssag med tilhørende vejledning. De administrative klagenævn har også information om, hvordan man kan indsende en klage i miljøsager. Som hovedregel skal en digital platform (klageportalen) anvendes til indsendelse af klager. Desuden, har Miljøstyrelsen information om adgang til klage- og domstolsprøvelse på deres hjemmeside.

2) Hvordan gives disse oplysninger under forskellige miljøprocedurer? Hvem skal parten anmode om oplysninger fra?

Som udgangspunkt kan der anmodes om oplysninger fra de relevante myndigheder.

3) Hvad er sektorreglerne (miljøkonsekvensvurdering), IPPC/IED (direktivet om industrielle emissioner), for så vidt angår planer og programmer osv.)?

Der er som udgangspunkt ikke særlig information om adgang til klage- og domstolsprøvelse inden for sektorlovgivningen. Flere miljølove indeholder dog visse oplysninger om klageprocessen, se f.eks. miljøvurderingslovens § 52.-

4) Skal den administrative afgørelse og dommen indeholde retsoplysninger?

Det er et krav, at der i administrative afgørelser skal gives oplysninger om administrative klagemuligheder. Hvis der ikke er administrative klagemuligheder, skal der gives oplysninger om adgang til domstolsprøvelse. Der er ikke krav om oplysninger om fri proces mv. i en afgørelse eller i en dom.

5) Får udenlandske deltagere adgang til oversættelse og tolkning? Hvilke regler finder anvendelse?

Der er ikke formelle regler om oversættelse mv. i administrative procedurer og afgørelser. Det følger imidlertid af de almindelige forvaltningsretlige forpligtelser om vejledning i henhold til forvaltningsloven, at en myndighed har visse forpligtelser til at tilvejebringe oversættelse og oversættere, hvis det er nødvendigt.[1]

1.8. Særlige formelle regler

1.8.1. Miljøkonsekvensvurdering (VVM) — bestemmelser vedrørende direktiv 2003/35/EF

*Landespecifikke regler om **miljøkonsekvensvurderinger (VVM)** for så vidt angår adgang til klage og domstolsprøvelse*

1) Regler om klage- og søgsmålsret og adgang til klage og domstolsprøvelse i forbindelse med screening (betingelser, tidsramme, berørt offentlighed)

Reglerne om miljøkonsekvensvurdering af projekter er først og fremmest gennemført i lov om miljøvurdering (lovbekendtgørelse 973/2020). Miljøvurderingsloven fastsætter, at screeningsafgørelser kan påklages inden for 4 uger til Miljø- og Fødevareklagenævnet (eller Energiklagenævnet). Klageberettigede er enhver med retlig interesse i sagens udfald samt landsdækkende foreninger og organisationer, der som formål har beskyttelsen af natur og miljø eller varetagelsen af væsentlige brugerinteresser inden for arealanvendelsen og har vedtægter eller love, som dokumenterer deres formål, og som repræsenterer mindst 100 medlemmer.

Det er også muligt at indbringe en screeningsafgørelse for domstolene. Det kan være relevant i sager, der er reguleret efter de særlige regler for statslige vej- og jernbaneanlæg, hvor der ikke er nogen administrativ klageadgang for så vidt angår miljøvurdering. Der kan også være situationer, hvor den administrative klageadgang er afskåret.

2) Regler om klage- og søgsmålsret i forbindelse med afgrænsning (betingelser, tidsramme, berørt offentlighed)

Da scoping ikke udgør en endelig administrativ afgørelse, men anses for at være en procesledende beslutning, er der ikke fastsat regler om administrativ klageadgang over scoping i miljøvurderingsloven. Det hindrer imidlertid ikke, at sagen kan indbringes for domstolene.

3) På hvilke(t) stadium/stadier kan offentligheden anfægte de administrative afgørelser om miljøprojekter? Gælder der en frist for anfægtelse af afgørelser?

Der er fastsat en klagefrist på 4 uger for indbringelse af administrative afgørelser efter miljøvurderingsloven. Dette omfatter såvel screeningsafgørelser som afgørelser om VVM-tilladelse til et projekt. For indbringelse af en afgørelse for domstolene er søgsmålsfristen 6 mdr.

4) Er det muligt at anfægte den endelige godkendelse? På hvilke betingelser i tilfælde af en enkeltperson, en NGO, en udenlandsk NGO?

Ja, den endelige VVM-tilladelse kan påklages i sin helhed af både borgere og organisationer, herunder udenlandske organisationer. Enhver med retlig interesse i sagens udfald og miljøorganisationer mv., der repræsenterer mindst 100 medlemmer kan påklage afgørelsen. Det er også muligt at indbringe en tilladelse for domstolene.

5) Afgrænsning af domstolsprøvelse — kontrol af materiel/formel lovlighed. Kan retten handle af egen drift?

En beslutning om at give en VVM-tilladelse efter miljøvurderingsloven kan påklages i sin helhed til de administrative klagenævn, herunder med prøvelse af såvel den processuelle og materielle lovlighed, som den skønsmæssige vurdering. En domstolsprøvelse omfatter også en fuld prøvelse, men domstolene vil normalt være tilbageholdende med prøvelse af de skønsmæssige elementer i en afgørelse.

6) På hvilket stadium kan afgørelser, handlinger eller undladelser anfægtes?

Se ovenfor 1.8.1.3.

7) Er der, før der anlægges sag, krav om, at de administrative klagemuligheder skal være udtømt, inden den kan indbringes for domstolene?

Der er ikke noget krav om, at administrative klagemuligheder skal være udtømt, før en sag kan indbringes for domstolene.

8) Er det for have klage- og søgsmålsret ved de nationale domstole nødvendigt at deltage i den offentlige høringsfase i den administrative procedure — at fremsætte bemærkninger, deltage i høringen osv., uden dog at berøre kravet som fastsat i punkt 12?

Nej.

9) Rimelig og retfærdig — hvordan anvendes dette i den nationale jurisdiktion?

Disse begreber er ikke nærmere præciseret i den danske lovgivning. Den administrative klageadgang anses generelt for at give en bred og nem adgang til efterprøvelse af administrative afgørelser.

10) Hvordan gennemføres begrebet "rettidigt" i den nationale lovgivning?

Dette er ikke præciseret i den danske lovgivning.

11) Er der adgang til foreløbige retsmidler? Hvilke formelle krav er der i givet fald for at være berettiget hertil? Gælder der særlige regler for denne sektor ud over de almindelige nationale bestemmelser?

I henhold til miljøvurderingslovens § 53 kan Miljø- og Fødevareklagenævnet påbyde et bygge- og anlægsarbejde standset.

Generelt har en klage til klagenævnet ikke opsættende virkning på en afgørelse om screening eller tilladelse, medmindre klagenævnet træffer anden afgørelse, jf. paragraf 53 i Lov om miljøvurdering. Klagenævnet kan også påbyde, at et projekt standses, hvis det skønnes nødvendigt, jf. paragraf 53. Anlæggelse af søgsmål har ikke opsættende virkning på afgørelsen, medmindre domstolen træffer anden afgørelse.

1.8.2. Direktivet om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening/direktivet om industrielle emissioner — bestemmelser vedrørende direktiv 2003/35/EF

1) Landespecifikke regler om direktivet om industrielle emissioner for så vidt angår adgang til klage og domstolsprøvelse

IE-direktivet er i Danmark primært gennemført i miljøbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 1218/2019). Afgørelser efter miljøbeskyttelsesloven kan som hovedregel påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagereglerne i miljøbeskyttelsesloven anvendes parallelt med klagereglerne i miljøvurderingsloven, hvis der træffes en særskilt afgørelse efter loven. En miljøgodkendelse vil som hovedregel træde i stedet for en VVM-tilladelse efter miljøvurderingsloven.

2) Regler om klage- og søgsmålsret — på hvilket stadium kan afgørelser anfægtes (i tilfælde af en NGO, en udenlandsk NGO, en borger)? Kan den endelige afgørelse anfægtes?

En endelig afgørelse om godkendelse efter miljøbeskyttelsesloven kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet inden for 4 uger fra afgørelsens meddelelse. Enhver med individuel og væsentlig interesse kan påklage afgørelsen. Miljøorganisationer og visse andre organisationer kan påklage afgørelser. Lokale miljøorganisationer er klageberettigede, hvis de har anmodet om underretning om afgørelser.

Afgørelser om at en godkendelse ikke kræves for etablering eller ændring af visse større anlæg, herunder IED anlæg, kan også påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. § 56 i bekendtgørelse nr. 2255/2020. Tilsynsafgørelser vedrørende basistilstandsrapporter kan også påklages, jf. § 56 i bekendtgørelse nr. 2255/2020. Det gælder derimod ikke afgørelser om basistilstandsrapporter, der træffes i forbindelse med en ansøgningsproces.

Der er ikke særlige regler om domstolsprøvelse, bortset fra den generelle bestemmelser om at søgsmål skal være anlagt inden for 6 mdr. fra afgørelsens meddelelse.

3) Regler om klage- og søgsmålsret og adgang til klage og domstolsprøvelse i forbindelse med screening (betingelser, tidsramme, berørt offentlighed)

Se ovenfor 1.8.2.2. Der er i øvrigt ikke særlige screenings-regler i forbindelse med IED anlæg ud over miljøvurderingslovens regler, se ovenfor.

4) Regler om klage- og søgsmålsret i forbindelse med afgrænsning (betingelser, tidsramme, berørt offentlighed)

Se ovenfor 1.8.2.2. Der er i øvrigt ikke særlige scoping-krav i forbindelse med IED anlæg ud over miljøvurderingslovens regler, se ovenfor.

5) På hvilke(t) stadium/stadier kan offentligheden anfægte de administrative afgørelser om miljøprojekter? Gælder der en frist for anfægtelse af afgørelser?

Se ovenfor 1.8.2.2.

6) Kan offentligheden anfægte den endelige godkendelse?

For at kunne påklage en miljøgodkendelse efter miljøbeskyttelsesloven er det nødvendigt at have en individuel og væsentlig interesse eller at være en klageberettiget organisation. Der er ikke en generel klageret for offentligheden som sådan. Det er sandsynligt, at domstolene vil anvende tilsvarende kriterier ved domstolsprøvelse.

7) Afgrænsning af domstolsprøvelse — kontrol af materiel/formel lovlighed. Kan retten handle af egen drift? Er der mulighed for at anfægte afgørelser, handlinger eller undladelser?

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan foretage en fuld prøvelse af en miljøgodkendelse, herunder af den processuelle og materielle lovlighed samt af de skønsmæssige elementer. Klagenævnet kan også efterprøve den videnskabelige kvalitet, anmode om yderligere oplysninger eller inddrage ekspertviden.

Det er som hovedregel ikke muligt at påklage undladelser, f.eks. afgørelser om ikke at anvende bestemte tilsynsbeføjelser. Sådanne afgørelser kan imidlertid indbringes for Ankestyrelsen.

8) På hvilket stadium kan disse anfægtes?

Se ovenfor, 1.8.2.2.

9) Er der, før der anlægges sag, krav om, at de administrative klagemuligheder skal være udtømt, inden den kan indbringes for domstolene?

Der er ikke krav om udnyttelse af administrative klagemuligheder forud for indbringelse af en afgørelse for domstolene.

10) Er det for at have klage- og søgsmålsret ved de nationale domstole nødvendigt at deltage i den offentlige høringsfase i den administrative procedure — at fremsætte bemærkninger, deltage i høringen osv.?

Der er ikke krav om forudgående deltagelse i beslutningsprocessen forud for indbringelse af en afgørelse for domstolene. Det generelle krav om søgsmålsinteresse i form af en individuel og væsentlig interesse skal være opfyldt.

11) Rimelig og retfærdig — hvordan anvendes dette i den nationale jurisdiktion?

Disse begreber er ikke nærmere præciseret i den danske lovgivning. Den administrative klageadgang anses generelt for at give en bred og nem adgang til efterprøvelse af administrative afgørelser.

12) Hvordan gennemføres begrebet "rettidigt" i den nationale lovgivning?

Der er ikke nogen specifik gennemførelse af begrebet i dansk lovgivning bortset fra den administrative klageadgang.

13) Er der adgang til foreløbige retsmidler? Hvilke formelle krav er der i givet fald for at være berettiget hertil? Gælder der særlige regler for denne sektor ud over de almindelige nationale bestemmelser?

En klage over en miljøgodkendelse til klagenævnet vil normalt ikke have opsættende virkning, medmindre klagenævnet fastsætter andet. Udnyttelse af godkendelse, mens der verserer en klagesag, sker på virksomhedens eget ansvar. Der er ikke særlige regler om standsningspåbud mv. i forbindelse med en klagesag.

14) Gives der oplysninger om adgangen til klage og domstolsprøvelse til offentligheden på en struktureret og tilgængelig måde?

Se ovenfor 1.7.4.

1.8.3. Miljøansvar[2]

Landespecifikke retsregler vedrørende anvendelsen af direktiv 2004/35/EF om miljøansvar, artikel 12 og 13

1) Hvilke krav skal være opfyldt, for at fysiske eller juridiske personer (herunder miljø-NGO'er) kan få den kompetente myndigheds afgørelse om genopretning af miljøet prøvet for en domstol eller et andet uafhængigt og upartisk organ i overensstemmelse med artikel 13, stk. 1, i direktivet om miljøansvar?

Der er fastsat særlige regler om administrativ klageadgang i forhold til miljøansvar i miljøskadeloven. Efter miljøskadeloven er der klageret for enhver med individuel og væsentlig interesse og for miljøorganisationer. Lokale miljøorganisationer, som varetager miljø-, natur- og rekreative interesser er også klageberettigede. De klageberettigede har også ret til at anmode myndighederne om en stillingtagen til, om der foreligger en miljøskade i henhold til de relevante sektorlove, f.eks. miljøbeskyttelsesloven.

Der er ikke særlige regler om søgsmålsret ved domstolene, se om de generelle regler ovenfor 1.4.

2) Hvilken klagefrist gælder der?

En klage til klagenævnet skal indsendes senest 4 uger fra afgørelsen eller den offentlige meddelelse herom.

Sagsanlæg ved domstolene skal ske inden 12 mdr. fra afgørelsen eller den offentlige meddelelse herom.

3) Er der krav til bemærkninger ledsagende anmodningen om foranstaltninger i henhold til artikel 12, stk. 2, i direktivet om miljøansvar, og i bekræftende fald hvilke?

De klageberettigede kan anmode myndighederne om at træffe foranstaltninger efter loven, jf. lovens § 36, og de relevante sektorlove.

4) Er der specifikke krav vedrørende "plausibiliteten" for at vise, at der er sket miljøskader, og i bekræftende fald hvilke?

Nej, se ovenfor 1.8.3.2.

5) Er der fastsat en bestemt måde og/eller tidsfrister for den kompetente myndigheds meddelelse af afgørelsen til de berettigede fysiske eller juridiske personer (herunder de berettigede miljø-NGO'er)? I bekræftende fald hvilken/hvilke?
Den ansvarlige myndighed skal skriftligt underrette de klageberettigede om udkast til afgørelse og fastsætte en frist på mindst 4 uger for indgivelse af kommentarer, jf. miljøskadelovens § 36.
6) Anvender medlemsstaten en udvidelse af retten til at anmode en kompetent myndighed om foranstaltninger som følge af miljøskader i tilfælde af overhængende fare for sådanne skader?
Retten til at kræve handling fra myndigheden gælder også i tilfælde af en overhængende fare for miljøskade.
7) Hvilke kompetente myndigheder er udpeget af medlemsstaten?
De kommunale myndigheder vil i de fleste tilfælde af miljøskade håndtere de indledende faser i en sag om miljøskade efter den relevante lovgivning. Hvis der foreligger en miljøskade skal sagen overføres til miljøministeren. I praksis håndteres sagerne af Miljøstyrelsen.
8) Kræver medlemsstaten, at den administrative klageprocedure er udtømt, inden der anlægges en retssag?
Nej.
1.8.4. Grænseoverskridende retsplejeregler i miljøanliggender
1) Gælder der regler om inddragelsen af andre lande? På hvilket stadium af proceduren er der mulighed for at anfægte miljøafgørelser?
Miljøvurderingsloven indeholder en særlig bestemmelse (§ 38) om grænseoverskridende virkninger på miljøet om forpligtelsen til at sikre gennemførelse af en høring af andre lande. Der er også bestemmelser, der skal sikre information til potentielt berørte lande i tilfælde af miljøskade, f.eks. miljøbeskyttelseslovens § 73 g. Der er ikke særlige regler om adgang til efterprøvelse for udenlandske organisationer. Her skal de almindelige regler anvendes.
2) Begrebet berørt offentlighed?
Miljøvurderingsloven definerer (siden 1.1.2021) den berørte offentlighed som den del af offentligheden, som er berørt af, kan blive berørt af eller har interesse i en plan, et program eller et projekt.
3) Har det berørte lands NGO'er klage- og søgsmålsret? Hvornår skal de indgive deres klage og til hvilken domstol? Hvilken proceduremæssig bistand kan de få (retshjælp, begæring om foreløbige retsmidler, pro bono)?
DDer er ikke særlige regler om klageadgang for udenlandske NGO'er. De generelle regler for klageadgang og søgsmål ved domstolene gælder, se ovenfor 1.4.3.
4) Har det berørte lands enkeltpersoner klage- og søgsmålsret? Hvilken proceduremæssig bistand kan de få (retshjælp, begæring om foreløbige retsmidler, pro bono)?
Der er ikke særlige regler om klage- eller søgsmålsret for borgerne. De generelle regler for administrativ klageadgang og domstolsprøvelse anvendes, se ovenfor 1.4.3.
5) På hvilket stadium gives oplysningerne til den berørte offentlighed (herunder ovennævnte parter)?
Information om grænseoverskridende miljøvirkninger skal ifølge miljøvurderingsloven indgå i forslag til planer og programmer samt i miljøkonsekvensvurderinger for projekter, før der gives en tilladelse eller sker en vedtagelse. Der skal ske underretning af myndighederne i det berørte land.
6) Hvad er tidsrammen for inddragelse af offentligheden, herunder adgang til klage og domstolsprøvelse?
Der skal fastsættes en rimelig tidsfrist for indgivelse af kommentarer til forslag til planer. For miljøkonsekvensvurdering af projekter er fristen normalt 8 uger, hvilket er det samme som for offentlig høring i Danmark. Med virkning fra 1. januar 2021, er tidsfristen for høring af andre lande, imidlertid, fastsat til mindst 30 dage. De generelle tidsfrister gælder for administrativ klage og domstolsprøvelse.
7) Hvordan får parterne adgang til oplysninger om adgang til klage og domstolsprøvelse?
Der er ikke særlige regler om information om prøvelsesadgang ved klagenævn eller domstole. Oplysninger er tilgængelige på samme måde som for nationale regler.
8) Får udenlandske deltagere adgang til oversættelse og tolkning? Hvilke regler finder anvendelse?
Se ovenfor 1.7.4.5.
9) Andre relevante regler?
Nej.

---

[1] Vejledning om forvaltningsloven.
[2] Se også sag C-529/15.
Sidste opdatering: 02/08/2021
De nationale sprogudgaver af denne side vedligeholdes af de respektive EU-lande. Oversættelserne er lavet af Europa-Kommissionen. Eventuelle ændringer af originalen, som de kompetente nationale myndigheder har lavet, er muligvis ikke gengivet i oversættelserne. Europa-Kommissionen påtager sig ingen form for ansvar for oplysninger eller data, der optræder i nærværende dokument, eller hvortil der henvises heri. Med hensyn til de ophavsretlige regler i den medlemsstat, der er ansvarlig for nærværende side, henvises der til den juridiske meddelelse.

Adgang til klage og domstolsprøvelse, der falder uden for anvendelsesområdet for EIA, direktivet om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening, direktivet om industrielle emissioner, adgang til oplysninger og direktivet om miljøansvar

1.1. Afgørelser, handlinger eller undladelser vedrørende specifikke aktiviteter, der er omfattet af EU's miljølovgivning, men som falder uden for anvendelsesområdet for direktivet om miljøkonsekvensvurdering og direktivet om industrielle emissioner[1]

1) Hvad er de gældende nationale retsregler om klage- og søgsmålsret for både enkeltpersoner og NGO'er, der ønsker at opnå a) administrativ prøvelse og b) søgsmål ved en national domstol vedrørende procedurerne for vedtagelse af afgørelsen, handlingen eller undladelsen og indholdet heraf (navnlig de betingelser, der skal opfyldes, og eventuelle frister, der gælder for indgivelse af en klage)? Hvor effektiv er graden af adgang til nationale domstole i lyset af EU-Domstolens retspraksis og eventuel tilknyttet national retspraksis?
Som angivet i afsn. 1.3. findes regler om klageadgang for borgere og organisationer til de administrative klagenævn, f.eks. Miljø- og Fødevareklagenævnet og Planklagenævnet, i de relevante miljølove. Klageadgang for borgere kan variere fra en bred klageadgang, f.eks. i plansager til et mere snævert krav om væsentlig og individuel interesse i forureningssager. I naturbeskyttelsessager vil naboer normalt ikke have klageadgang. Klageadgang for NGO'er er generelt bred for NGO'er, der varetager miljø-, natur- og rekreative interesser. Lokale NGO'er vil normalt også have klageadgang, men dog med visse variationer. Der gælder generelt en klagefrist på 4 uger fra afgørelsens meddelelse.

For så vidt angår domstolsprøvelse er der ikke særlige regler om søgsmålsret bortset fra den almindelige forudsætning om at have en væsentlig og individuel interesse. Domstolene vil dog normalt acceptere søgsmålsinteresse for borgere og NGO'er, der har klageadgang til de administrative klagenævn, og muligvis til en bredere kreds. Der er generelt en frist på 6 måneder for sagsanlæg. Søgsmålsinteresse ser ikke ud til at blive fortolket snævert af domstolene, men der er kun et begrænset antal sager.
Som udgangspunkt anses klageadgangen til de administrative klagenævn at være ganske god. I betragtning af det begrænsede antal domstolssager, der indbringes af NGO'er, anses domstolsprocedurer formentlig ikke som en effektiv adgang til efterprøvelse, sandsynligvis på grund af de potentielle sagsomkostninger.
2) Hvad omfatter den administrative prøvelse (hvis relevant) og domstolsprøvelsen (hvis relevant)? Omfatter ovenstående formel og materiel lovlighed?
I det administrative klagesystem er der sædvanligvis en fuld prøvelse ved klagenævnene, medmindre andet er angivet. En fuld prøvelse omfatter en prøvelse af såvel processuel og materiel lovlighed som skønsmæssige dele af en afgørelse. I plansager er prøvelsen ved Planklagenævnet begrænset til retlige spørgsmål, herunder både processuel og materiel lovlighed, men ikke den skønsmæssige del af en planafgørelse.
Ved domstolene er der i princippet adgang til fuld prøvelse, men domstolene vil normalt være tilbageholdende med en prøvelse af skønsmæssige dele af en afgørelse.
3) Er der, før der anlægges sag, krav om, at de administrative klagemuligheder skal være udtømt, inden den kan indbringes for domstolene?
Nej – der er som hovedregel ikke et krav om udnyttelse af administrative klagemuligheder forud for domstolsprøvelse.
4) Er det for at have klage- og søgsmålsret ved de nationale domstole nødvendigt at deltage i den offentlige høringsfase i den administrative procedure — at fremsætte bemærkninger, deltage i høringen osv.?
Nej.
5) Er der visse grunde/argumenter, der er udelukket fra domstolsprøvelsen?
Nej.
6) Rimelig og retfærdig — hvordan anvendes dette i den nationale jurisdiktion?
Sikring af en rimelig og lige adgang til efterprøvelse af administrative afgørelser er primært sikret gennem det administrative klagesystem ved klagenævnene, se ovenfor 1.7.3.
7) Hvordan gennemføres begrebet "rettidigt" i den nationale lovgivning?
Der er ikke nogen specifik gennemførelse af begrebet i dansk lovgivning.
8) Er der adgang til foreløbige retsmidler? Hvilke formelle krav er der i givet fald for at være berettiget hertil? Gælder der særlige regler for hver sektor ud over de almindelige nationale bestemmelser?
Regler om opsættende virkning og forbud mv. varierer fra et lovområde til et andet for så vidt angår klagesystemet. Som hovedregel har klage over planer eller tilladelser ikke opsættende virkning. Klage over dispensationer efter naturbeskyttelsesloven vil normalt have opsættende virkning, medmindre andet besluttes af klagenævnet. I relation til domstolsprøvelse vil et søgsmål som hovedregel ikke have opsættende virkning.
Der er meget få udtrykkelige regler om påbud mv. ved klagenævnene, se f.eks. § 53 i miljøvurderingsloven.
9) Hvilke regler gælder vedrørende omkostningerne forbundet med at anfægte adgangen til klage og domstolsprøvelse på disse områder? Hvad er de mulige følger af en tabt retssag? Hvilken sikkerhed er der mod uforholdsmæssigt høje omkostninger, og omfatter denne sikkerhed en udtrykkelig lovfæstet henvisning til et krav om, at omkostningerne ikke må være uforholdsmæssigt høje?
De generelle regler om sagsomkostninger og 'taberen betaler' finder anvendelse ved domstolene, se ovenfor 1.7.3. I situationer, hvor der ikke er klageadgang, f.eks. fordi det er specificeret i lovgivningen eller i lovforarbejder, kan det være fastsat, at sagsomkostningerne domstolsprøvelse ikke må være uoverkommeligt høje.

1.2. Afgørelser, handlinger eller undladelser vedrørende de administrative procedurer, der skal følges for at overholde national lovgivning til gennemførelse af direktiv 2001/42/EF om strategisk miljøvurdering[2]

1) Hvad er de gældende nationale retsregler om klage- og søgsmålsret for både enkeltpersoner og NGO'er, der ønsker at opnå a) administrativ prøvelse og b) søgsmål ved en national domstol vedrørende procedurerne for vedtagelse af afgørelsen, handlingen eller undladelsen (navnlig de betingelser, der skal opfyldes, og eventuelle frister, der gælder for indgivelse af en klage)? Hvor effektiv er graden af adgang til nationale domstole i lyset af EU-Domstolens retspraksis og eventuel tilknyttet national retspraksis?
Der er i miljøvurderingsloven klageadgang for screeningsafgørelser og afgørelser om miljøvurdering af planer og programmer. Som udgangspunkt henviser miljøvurderingsloven til klagereglerne efter den relevante lovgivning, hvorunder planen vedtages. Hvis der ikke er klageadgang efter den relevante lovgivning, kan der klages til Miljø- og Fødevareklagenævnet efter miljøvurderingsloven. Der er ikke klageadgang for planer og programmer, der vedtages af Folketinget.
Enhver med retlig interesse har adgang til det administrative klagesystem. Tilsvarende gælder landsdækkende NGO'er, der varetager miljø-, natur- og arealanvendelsesinteresser. En klage skal indgives senest 4 uger fra en screeningsafgørelse eller en afgørelse om en miljøvurdering.
Der er ikke særlige regler om domstolsprøvelse i sager omfattet af direktivet om miljøvurdering af planer og programmer, bortset fra den almindelige søgsmålsfrist på 6 mdr.
2) Hvad omfatter den administrative prøvelse (hvis relevant) og domstolsprøvelsen (hvis relevant)? Omfatter ovenstående formel og materiel lovlighed?
Efterprøvelsen hos klagenævn eller domstole følger reglerne i den relevante lovgivning. Prøvelsen vil normalt omfatte både processuel og materiel lovlighed. I nogle tilfælde, f.eks. i forhold til vandområdeplaner, er klageadgangen begrænset til processuelle spørgsmål om planernes tilvejebringelse.
3) Er der, før der anlægges sag, krav om, at de administrative klagemuligheder skal være udtømt, inden den kan indbringes for domstolene?
Nej.
4) Er det for at have klage- og søgsmålsret ved de nationale domstole nødvendigt at deltage i den offentlige høringsfase i den administrative procedure — at fremsætte bemærkninger, deltage i høringen osv.?
Nej.
5) Er der adgang til foreløbige retsmidler? Hvilke formelle krav er der i givet fald for at være berettiget hertil? Gælder der særlige regler for hver sektor ud over de almindelige nationale bestemmelser?
Der er ikke særlige regler om opsættende virkning eller påbud mv. i forhold til miljøvurdering af planer og programmer. Som udgangspunkt vil klagereglerne for miljøvurderinger følge de klageregler, der gælder for den relevante plan, f.eks. planloven.
6) Hvilke regler gælder vedrørende omkostningerne forbundet med at anfægte adgangen til klage og domstolsprøvelse på disse områder? Hvad er de mulige følger af en tabt retssag? Hvilken sikkerhed er der mod uforholdsmæssigt høje omkostninger, og omfatter denne sikkerhed en udtrykkelig lovfæstet henvisning til et krav om, at omkostningerne ikke må være uforholdsmæssigt høje?
Miljøvurderingsloven fastsætter, at domstolene i domstolssager skal sikre, at sagsomkostningerne ikke er uoverkommeligt høje. Derudover gælder de almindelige regler om sagsomkostninger, se ovenfor 1.7.3.

1.3. Afgørelser, handlinger eller undladelser vedrørende de administrative procedurer, der skal følges for at opfylde kravene om offentlig deltagelse i Århuskonventionens artikel 7 for så vidt angår planer og programmer, der ikke er omfattet af procedurerne i direktiv 2001/42/EF om strategisk miljøvurdering [3]

Der er ikke særlige regler for sådanne typer af planer i Danmark. Miljøvurderingsloven har et bredt anvendelsesområde for alle typer af planer og programmer, herunder også uformelle planer og programme. Der henvises til reglerne angivet ovenfor under 2.2.

1.4. Afgørelser, handlinger eller undladelser, der også vedrører planer og programmer, der skal udarbejdes i henhold til EU's miljølovgivning[4]

Planer og programmer, der kræves efter EU-lovgivningen vil normalt være omfattet af miljøvurderingsloven, se ovenfor 2.2. Der kan dog være særlige regler om den administrative klagebehandling af visse planer, f.eks. for vandområdeplaner, hvor kun procedurekrav i forbindelse med vedtagelsen, kan påklages. Det er ikke alle planer og programmer i henhold til EU-lovgivningen, der kan påklages, men de kan være genstand for domstolsprøvelse, f.eks. handlingsprogrammer efter nitratdirektivet.

1) Hvad er de gældende nationale retsregler om klage- og søgsmålsret for både enkeltpersoner og NGO'er, der ønsker at opnå a) administrativ prøvelse og b) søgsmål ved en national domstol vedrørende planens indhold (navnlig de betingelser, der skal opfyldes, og eventuelle frister, der gælder for indgivelse af en klage)? Hvor effektiv er graden af adgang til nationale domstole i lyset af EU-Domstolens retspraksis og eventuel tilknyttet national retspraksis?

Der er i miljøvurderingsloven klageadgang for screeningsafgørelser og afgørelser om miljøvurdering af planer og programmer. Som udgangspunkt henviser miljøvurderingsloven til klagereglerne efter den relevante lovgivning, hvorunder planen vedtages. Hvis der ikke er klageadgang efter den relevante lovgivning, kan der klages til Miljø- og Fødevareklagenævnet efter miljøvurderingsloven. Der er ikke klageadgang for planer og programmer, der vedtages af Folketinget.

Enhver, der har en retlig interesse, har klageadgang til de administrative klagenævn. Det samme gælder for landsdækkende NGO'er, der varetager miljø-, natur- og rekreative interesser eller andre arealanvendelsesinteresser. En klage skal indgives senest 4 uger fra screeningsafgørelsen eller miljøvurderingsafgørelsen.

Der er ikke særlige regler om domstolsprøvelse af sager, der er omfattet af reglerne om miljøvurdering af planer og programmer, bortset fra søgsmålsfristen på 6 mdr.

2) Gør den form, som planen eller programmet i, en forskel med hensyn til klage- og søgsmålsretten (se også afsnit 2.5 nedenfor)?

Der er ikke klageadgang for planer og programmer, der vedtages af Folketinget, men de kan indbringes for domstolene.

3) Hvad omfatter den administrative prøvelse (hvis relevant) og domstolsprøvelsen (hvis relevant)? Omfatter ovenstående formel og materiel lovlighed?

Efterprøvelsen hos klagenævn eller domstole følger reglerne i den relevante lovgivning. Prøvelsen vil normalt omfatte både processuel og materiel lovlighed. I nogle tilfælde, f.eks. i forhold til vandområdeplaner, er klageadgangen begrænset til processuelle spørgsmål om planernes tilvejebringelse.

4) Er der, før der anlægges sag, krav om, at de administrative klagemuligheder skal være udtømt, inden den kan indbringes for domstolene?

Nej.

5) Er det for at have klage- og søgsmålsret ved de nationale domstole nødvendigt at deltage i den offentlige høringsfase i den administrative procedure — at fremsætte bemærkninger, deltage i høringen osv.?

Nej.

6) Er der visse grunde/argumenter, der er udelukket fra (ikke accepteres under) domstolsprøvelsen?

Nej. For så vidt angår klageadgang se ovenfor 2.4.3.

7) Rimelig og retfærdig — hvordan anvendes dette i den nationale jurisdiktion?

Dette er ikke specificeret i den danske lovgivning.

8) Hvordan gennemføres begrebet "rettidigt" i den nationale lovgivning?

Begrebet 'betimelige' er ikke præciseret i den danske lovgivning. Der er dog visse vejledende tidsfrister i forhold til domstolsprøvelse, se ovenfor.

9) Er der adgang til foreløbige retsmidler? Hvilke formelle krav er der i givet fald for at være berettiget hertil? Gælder der særlige regler for hver sektor ud over de almindelige nationale bestemmelser?

Der er ikke særlige regler om opsættende virkning eller påbud mv. i forhold til miljøvurdering af planer og programmer. Som udgangspunkt følger klagereglerne den lovgivning, som planen er vedtaget efter.

10) Hvilke regler gælder vedrørende omkostningerne forbundet med at anfægte adgangen til klage og domstolsprøvelse på disse områder? Hvad er de mulige følger af en tabt retssag? Hvilken sikkerhed er der mod uforholdsmæssigt høje omkostninger, og omfatter denne sikkerhed en udtrykkelig lovfæstet henvisning til et krav om, at omkostningerne ikke må være uforholdsmæssigt høje?

Miljøvurderingsloven fastsætter, at domstolene i domstolssager skal sikre, at sagsomkostningerne ikke er uoverkommeligt høje. Derudover gælder de almindelige regler om sagsomkostninger, se ovenfor 1.7.3.

1.5. Gennemførelsesbestemmelser og/eller generelt gældende juridisk bindende normative instrumenter, der anvendes til at gennemføre EU's miljølovgivning og relaterede EU-retsakter[5]

1) Hvad er de gældende nationale retsregler om klage- og søgsmålsret for både enkeltpersoner og NGO'er, der ønsker at opnå a) administrativ prøvelse og b) søgsmål ved en national domstol vedrørende proceduren for vedtagelse af eller indholdet i afgørelsen, handlingen eller undladelsen af den nationale retsakt (navnlig de betingelser, der skal opfyldes, og eventuelle frister, der gælder for indgivelse af en klage)? Hvor effektiv er graden af adgang til nationale domstole i lyset af EU-Domstolens retspraksis og eventuel tilknyttet national retspraksis?

Der er som udgangspunkt ikke mulighed for administrativ klage over bekendtgørelser mv. Hvis sådanne bekendtgørelser kan betragtes som en plan eller et program, der er omfattet af reglerne om miljøvurdering i miljøvurderingsloven, skal miljøvurderingslovens klageregler anvendes.

Der er ikke særlige regler om domstolsprøvelse af bekendtgørelser m.v.. Den generelle regel om domstolsprøvelse i grundlovens § 63 omfatter imidlertid også prøvelse af bekendtgørelser og deres lovlighed. Bekendtgørelser mv. kan således efterprøves ved domstolene, f.eks. vedrørende hjemmel i lovgivningen og overensstemmelse med EU-lovgivningen.

2) Hvad omfatter den administrative prøvelse (hvis relevant) og domstolsprøvelsen (hvis relevant)? Omfatter ovenstående formel og materiel lovlighed?

Hvis miljøvurderingsloven finder anvendelse, kan både den processuelle og den materielle lovlighed efterprøves.

3) Er der, før der anlægges sag, krav om, at de administrative klagemuligheder skal være udtømt, inden den kan indbringes for domstolene?

Nej.

4) Er det for at have klage- og søgsmålsret ved de nationale domstole nødvendigt at deltage i den offentlige høringsfase i den administrative procedure — at fremsætte bemærkninger, deltage i høringen osv.?

Nej.

5) Er der adgang til foreløbige retsmidler? Hvilke formelle krav er der i givet fald for at være berettiget hertil? Gælder der særlige regler for hver sektor ud over de almindelige nationale bestemmelser?

Der er ikke særlige regler om opsættende virkning eller påbud m.v. i forhold til prøvelse af bekendtgørelser m.v.

6) Hvilke regler gælder vedrørende omkostningerne forbundet med at anfægte adgangen til klage og domstolsprøvelse på disse områder? Hvad er de mulige følger af en tabt retssag? Hvilken sikkerhed er der mod uforholdsmæssigt høje omkostninger, og omfatter denne sikkerhed en udtrykkelig lovfæstet henvisning til et krav om, at omkostningerne ikke må være uforholdsmæssigt høje?

Miljøvurderingsloven fastsætter, at domstolene i domstolssager skal sikre, at sagsomkostningerne ikke er uoverkommeligt høje. Derudover gælder de almindelige regler om sagsomkostninger, se ovenfor 1.7.3.

7) Er det muligt at indbringe et søgsmål for en national domstol vedrørende en tilknyttet EU-retsakt med henblik på en gyldighedsforelæggelse i henhold til artikel 267 i TEUF, og i bekræftende fald hvordan[6]?

Der er ikke fastsat særlige regler herom i Danmark.

---

[1] Denne kategori af sager afspejler EU-Domstolens seneste retspraksis såsom: Protect C-664/15 (EU:C:2017:987), sagen om den slovakiske brune bjørn C-240/09 (EU:C:2011:125), se som beskrevet i Kommissionens meddelelse C/2017/2616 om adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet, EUT C 275 af 18.8.2017, s. 1.

[2] Direktivet om strategisk miljøvurdering omhandler planer og programmer. Disse er endvidere omhandlet i artikel 7 og artikel 9, stk. 3, i Århuskonventionen.

[3] Se konklusionerne i ACCC/C/2010/54 for et eksempel på en plan, der ikke er underlagt direktivet om strategisk miljøvurdering, men som er underlagt kravene om offentlig deltagelse i Århuskonventionens artikel 7.

[4] Disse er omhandlet i både artikel 7 og artikel 9, stk. 3, i Århuskonventionen. Se også relevant retspraksis fra EU-Domstolen såsom sag C-237/97, Janecek, og sager som Boxus og Solvay C-128/09-C-131/09 og C-182/10, som der henvises til i Kommissionens meddelelse C/2017/2616 om adgang til klage og domstolsprøvelse på miljøområdet.

[5] Disse retsakter er underlagt artikel 8 og artikel 9, stk. 3, i Århuskonventionen. Et eksempel på en sådan retsakt vedrører den afgørelse fra den nationale forvaltning, der er indeholdt i sag C-281/16, Vereniging Hoekschewaards Landschap, ECLI:EU:C:2017:774.

[6] Et eksempel på en sådan præjudiciel forelæggelse er sag C-281/16, Vereniging Hoekschewaards Landschap, ECLI:EU:C:2017:774

Sidste opdatering: 02/08/2021

De nationale sprogudgaver af denne side vedligeholdes af de respektive EU-lande. Oversættelserne er lavet af Europa-Kommissionen. Eventuelle ændringer af originalen, som de kompetente nationale myndigheder har lavet, er muligvis ikke gengivet i oversættelserne. Europa-Kommissionen påtager sig ingen form for ansvar for oplysninger eller data, der optræder i nærværende dokument, eller hvortil der henvises heri. Med hensyn til de ophavsretlige regler i den medlemsstat, der er ansvarlig for nærværende side, henvises der til den juridiske meddelelse.